

Edukacja językowa poprzez sport w przestrzeni pozaszkolnej

[Marta Borówka]

Multisensoryczne uczenie się sprzyja efektywniejszemu i szybszemu przyswajaniu języka obcego.

Wykorzystywanie elementów ruchowych podczas zajęć językowych aktywizuje pracę mózgu, a dzięki temu przekazywane i przyswajane informacje zostają lepiej zakodowane w pamięci.

Proces uczenia się rozumiany jest *jako zdobywanie wiedzy lub informacji i umiejętności bądź też proces nabywania przez jednostkę względnie trwałych zmian w zachowaniu na podstawie jej indywidualnego doświadczenia* (Jaroni 2004:305). Jest to proces odnoszący się, w szerokim znaczeniu, zarówno do ludzi, jak i zwierząt, jednakże tylko i wyłącznie ludzie charakteryzuje świadomość i celowość przyswajania wiedzy i umiejętności.

Sharan B. Merriam (2010:203) podkreśla, że: *osoba ucząca się jest czymś więcej aniżeli poznawczą maszyną przetwarzającą informacje. On lub ona ma umysł, pamięć, świadomość i podświadomość, emocje, wyobraźnię i ciało. Wszystkie te elementy wchodzi w interakcje z uczeniem się. Po drugie, proces uczenia się jest czymś więcej aniżeli pozyskiwaniem i magazynowaniem informacji. Nadaje on również sens naszemu życiu, transformując nie tylko to, czego się uczymy, ale i to, jak się uczymy. Ponadto, jest*

on angażujący, wyobrażeniowy, intuicyjny i umożliwia nieformalne uczenie się z innymi. Wreszcie, szczególne znaczenie ma kontekst, w jakim zachodzi proces uczenia się (...).

Jak wyjaśnia Małgorzata Taraszkiewicz (2003:11), *proces uczenia się (...) można opisać jako proces integracji doświadczenia osobistego: wiedzy o określonych stanach rzeczy oraz umiejętności i kompetencji w stosowaniu tejże wiedzy w działaniu, [czego – przyp. M.B.] efektem [winna być – przyp. M.B.] samodzielność w działaniu i zdolność do rozwiązywania problemów.* Podobnie wypowiada się Magdalena Grochowalska (2009:28), twierdząc, że *nabywana wiedza pochodzi (...) z doświadczeń własnych, ze sposobu ich interpretowania przez uczącego się oraz ze znaczeń, jakie nadaje środowisku. Uczenie się może wtedy być rozumiane jako komunikowanie się z otoczeniem i demonstrowanie zrozumienia świata.* Fakt, że nabywanie wiedzy jest wynikiem działania, a nie biernego przyswajania informacji, podkreśla również H. Rudolph

Schaffer (2007:187), wyjaśniając, że *wiedza jest konstruowana w wyniku wzajemnych oddziaływań dziecka i środowiska* [i – przyp. M.B.] *powstaje w wyniku aktywnego badania przez dziecko (najpierw) przedmiotów i (potem) pojęć.*

Istotny wpływ na proces uczenia się i jego wynik mają cechy gatunkowe, indywidualne oraz rozwojowe, m.in. płeć, styl poznawczy, inteligencja, wiedza, zainteresowania, nastawienia, poglądy, poziom aspiracji jednostki oraz motywy uczenia się – wewnętrzne czynniki, które pobudzają jednostkę do działania (Jaroni 2004:308). Co więcej, wiele zależy również od indywidualnego sposobu nabywania wiedzy, tj. obranej przez jednostkę strategii uczenia się i jej adekwatności względem cech indywidualnych, doświadczeń i stylu poznawczego.

Dlaczego edukacja językowa przez sport?

Dzieci przyswajają języki w głównej mierze nieświadomie, a ponadto bez specjalnego wysiłku bądź przeszkód, co wiąże się z zachowaniami charakterystycznymi dla danego etapu rozwoju. Przykładem takich zachowań jest brak frustracji i nieprzywiązywanie uwagi do popełniania błędów językowych, szczerłość, a także dziecięcy egocentryzm i aktywność psychoruchowa. Dzieci odczuwają ogromną potrzebę poznawania otaczającego je świata, prowadzenia samodzielnych obserwacji oraz eksploracji, zadawania pytań i weryfikowania własnych hipotez na podstawie osobistych doświadczeń. Jak pisze Mariola Jąder (2010:22), *warto wyjść temu naprzeciw, pytając, co lubią robić, czym się interesują, co ich ciekawi, dziwi, co chciałoby zbadać, poznać, zaobserwować.*

Zgodnie z koncepcją Piageta, dziecko aktywnie konstruuje wiedzę poprzez podejmowane interakcje oraz obserwację otoczenia, na podstawie czego buduje następnie swój obraz rzeczywistości. Piaget (1966:381) twierdzi, że *doświadczenie nie jest (...) recepcją, lecz stopniowym działaniem i konstruowaniem. Taki jest fakt podstawowy.* Wiedza jest konstruowana nie w sposób wrodzony bądź dostarczony przez środowisko, lecz jest wynikiem wzajemnych interakcji i działań dziecka w środowisku. Jak wyjaśnia dalej, *w rzeczywistości poznanie nigdy nie opiera się na samych tylko obserwacjach (...). Wiedza pochodzi z działania* (Piaget 1995:33), w związku z czym dziecko powinno być odbierane jako aktywny konstruktor własnej wiedzy językowej, a nie bierny uczestnik tego procesu.

Należy podkreślić fakt, że nauka powinna przebiegać wielokanałowo i angażować wszystkie zmysły jednostki, a nie tylko i wyłącznie słuch i wzrok, co ma miejsce najczęściej. Zdecydowanie największą efektywność przypisuje się wykorzystywaniu zdobytej wiedzy w praktyce bądź

też zdobywaniu nowej wiedzy za pomocą działania, co umożliwi skuteczniejsze jej zapamiętanie, w przeciwieństwie do jednostronnej transmisyjnej metody nauczania. Edukacja językowa poprzez sport wspiera proces multisensorycznego uczenia się języka obcego, tj. angażuje zróżnicowane zmysły dziecka, co w konsekwencji sprzyja efektywniejszemu przyswajaniu języka. Jan Iluk (2002:44) pisze, że *bardzo ważnym elementem multisensorycznego nauczania jest działanie manualne oraz ruch. Nauka wykorzystująca elementy ruchowe aktywizuje w większym stopniu prawą półkulę mózgu, a dzięki temu przekazywane i przyswajane informacje zostają lepiej zakodowane w pamięci.* Metoda podawcza natomiast, ze względu na jednostronną transmisję informacji, jest najmniej efektywną metodą wspomagającą proces przyswajania wiedzy. Jak twierdzi Renata Michalak (2004:14), *wiedza społeczna, tak jak inne jej rodzaje, nie może być bezpośrednio przekazywana tylko za pomocą słów lub innych symboli; musi być konstruowana na bazie aktywnej eksploracji.*

[Im bardziej nauka straci charakter nawyku i stanie się przeżyciem, tym bardziej twórcza będzie praca i radosna szkoła – I. Kiken]

Dziecko ma ogromną potrzebę ruchu, czego wynikiem są trudności związane z koncentracją oraz z siedzeniem w szkolnej ławce w trakcie zajęć. Kwestia ta wiąże się z potrzebą szybszego tempa pracy oraz zapewnienia dziecku częstych zmian wykonywanych zadań. Zajęcia sportowe stanowią atrakcyjną formę aktywności z punktu widzenia dziecka, ponieważ kojarzone są przez nie z naturalną formą spędzania czasu wolnego na zabawach z rówieśnikami. Taka forma zajęć prowadzi do aktywizacji zarówno intelektualnej, jak i psychoruchowej oraz wspiera rozwój sprawności fizycznej dziecka. Ponadto stwarza warunki odpowiednie do zaspokojenia potrzeb ruchowych dziecka wynikających z danego stadium rozwojowego oraz motywuje je do dalszych działań.

Motywacja odgrywa niezwykle istotną rolę w życiu każdego człowieka, gdyż stanowi pewnego rodzaju siłę napędową, warunkującą podejmowane działania. Jak pisze Mieczysława Materniak (2008:71), *poprzez odpowiedni sposób można wzbudzić u dzieci chęć do uczenia się języków obcych, która będzie im towarzyszyć przez całe życie*. Mariola Jąder (2010:14-15) w kontekście efektywnych i atrakcyjnych metod pracy z dziećmi wyjaśnia, że umiejętność motywowania dziecka do nauki wiąże się z m.in. z umożliwianiem jednostce dokonywania własnych wyborów i podejmowania decyzji, uwzględnianiem potrzeb dziecka wynikających z jego rozwoju oraz zainteresowań, a także wyzwalaniem jego aktywności i samodzielności. W związku z powyższym, pedagog powinien nieustannie poszukiwać takich metod nauczania języka obcego, by prowadzić do wzrostu wewnętrznej motywacji dziecka oraz planować sytuacje dydaktyczne, dzięki którym uczeń mógłby zaangażować w proces przyswajania języka jednocześnie wiele zmysłów.

Nauka języka obcego poprzez sport ma również liczne korzyści zdrowotne: aktywność fizyczna wpływa pozytywnie na kondycję dziecka, wzmacnia mięśnie i ogólną sprawność fizyczną oraz wspiera kształtowanie właściwej budowy ciała. Ponadto umożliwia budowanie swobodnej atmosfery procesu uczenia się języka obcego, ponieważ pomaga pozbyć się napięcia emocjonalnego, zapewniając tym samym dobre samopoczucie.

Równie istotny jest społeczny aspekt edukacji językowej poprzez sport, gdyż taka forma zajęć umożliwia nauczycielowi celowe

wprowadzenie w planowane działania elementów rywalizacji bądź współpracy. Dziecięce działanie daje możliwość kształtowania umiejętności funkcjonowania w grupie i współpracowania z innymi w celu osiągnięcia wspólnego dobra. Ponadto ma ona kluczowe znaczenie dla rozwoju samej jednostki. Wspiera komunikatywność dziecka i zachęca je do wyrażania własnego zdania. Elementy rywalizacji zawarte w zadaniach edukacyjnych wspierają natomiast uczenie się różnych form zachowań, kształtują reakcje na zróżnicowane sytuacje społeczne, a także uczą zdrowego reagowania na zysk bądź stratę. Planując zajęcia z wykorzystaniem wyżej przedstawionych elementów, należy pamiętać o konieczności promowania wśród małych dzieci współdziałania i rywalizacji opartej na zasadzie *fair play*.

Edukacja językowa poza murami szkoły?

Według Marii Montessori obowiązkiem szkoły jest zapewnienie swobodnego rozwoju dziecięcej aktywności (za Materniak 2008:56). W rzeczywistości jednak w przestrzeni szkolnej obniża się aktywność poznawcza dziecka (Taraszkiewicz 2003:12), zanika stopniowo dziecięca ciekawość świata i motywacja do dalszej nauki języków obcych, która jest niezwykle ważna w samym procesie nabywania języka. Jak pisze W. Okoń (2004:110), *zanim dzieci przyjdą do szkoły, ich chłonność poznawcza pobudzana coraz to nowymi pytaniami, rozwiązaniami, osiąga swój szczytowy punkt. W szkole ów proces narastania własnych problemów doznaje gwałtownego zahamowania, dzieci zaczynają żyć sprawami, które są wytworem mniej lub więcej sztucznych warunków zewnętrznych. Na miejsce tak zadziwiająco bogatych zagadnień własnych dziecka zjawiają się wzory i schematy narzucone przez szkołę i panujący w niej porządek. Ciekawość, motor poczynań odkrywczych dziecka, zaczyna tracić swoją dominującą pozycję*.

Jednostronna transmisyjność wiedzy językowej oraz pasywizacja dziecka w procesie nabywania języka obcego w przestrzeni szkolnej nie tylko niekorzystnie na nie wpływają, lecz mogą okazać się wręcz szkodliwe dla jego dalszego rozwoju językowego. Przestrzeń szkolna zdaje się utrudniać realizację podstawowych założeń edukacji językowej poprzez niemożność zapewnienia dziecku warunków odpowiadających etapowi rozwoju.

Idealną przestrzenią do przeprowadzania zajęć w ramach edukacji językowej poprzez sport jest przestrzeń pozaszkolna, która stwarza możliwości sprostania wymaganiom dziecięcej aktywności psychoruchowej. Przestrzeń pozaszkolna stanowi bowiem naturalną strefę funkcjonowania dziecka, pozbawioną elementów charakterystycznych dla przestrzeni szkolnej, tj. nadzoru, oceniania bądź też ideologii edukacyjnych, co w konsekwencji umożliwia swobodną i wspierającą atmosferę uczenia się języka obcego. W takim środowisku, pozbawionym konieczności spełniania oczekiwań nauczyciela, dziecko nie boi się zajmowania własnego stanowiska w dyskusji i, w oczekiwaniu wyjaśnień, komunikuje brak zrozumienia. Ponadto takie zajęcia dają dziecku możliwość prowadzenia otwartej dyskusji, polemizowania, zadawania pytań oraz negocjowania znaczeń. Renata Michalak (2004:111) dodaje, że uczniowie bardzo lubią zajęcia w terenie, jak też wszelkiego rodzaju działania podejmowane poza murami szkoły. Takie aktywności pozwalają im na dużą swobodę poruszania się i komunikowania. Dzieci nie traktują ich jako zajęć typowo szkolnych i w zasadzie mimowolnie uczą się (...). W związku z wyjściem z nauką języka obcego w przestrzeń pozaszkolną dziecko zaczyna dostrzegać jej wymiar edukacyjny i nadawać tejże przestrzeni zupełnie nowe, dotąd nieznanne znaczenia.

Niezwykle istotny w kontekście pracy z dziećmi w młodszym wieku szkolnym jest fakt, że przestrzeń pozaszkolna dostarcza możliwości samodzielnego prowadzenia obserwacji, eksperymentów oraz eksploracji otoczenia, co wzmaga motywację

dziecka do działania oraz prowadzi do wzrostu zainteresowania otaczającym go światem. Multisensoryczna percepcja wiąże się ponadto z diametralnie różnym sposobem konstruowania wiedzy przez dziecko, a znaczące sytuacje komunikacyjne umożliwiają mu doświadczanie języka obcego w jego prymarnej komunikacyjnej formie.

Edukacja językowa poprzez sport – jak wygląda w praktyce?

Głównym celem aktywności poprzedzających zajęcia docelowe powinno być zapoznanie uczniów z wybranymi strukturami leksykalno-gramatycznymi związanymi z omawianą tematyką. Do wprowadzenia i utrwalenia słownictwa wykorzystać można karty obrazkowe oraz interaktywne gry i ćwiczenia dostępne na internetowych stronach edukacyjnych (np. dla języka angielskiego: *Learning Chocolate – Vocabulary Learning Platform*, *BBC Cbeebies*, *PBS Kids*, *National Geographic* itp. w zależności od docelowej tematyki zajęć¹). Strona internetowa *British Council LearnEnglish Kids* oferuje zróżnicowane pod względem tematycznym piosenki, opowiadania, gry oraz wiele atrakcyjnych materiałów dydaktycznych, z których

1 W Internecie odnaleźć można wiele stron oferujących różnego rodzaju gry i zadania interaktywne, które mogą okazać się bardzo przydatne podczas wprowadzania nowych struktur leksykalno-gramatycznych, niemniej jednak większość gier nie spełnia z założenia funkcji edukacyjnych, w związku z czym część z nich może wymagać uprzedniego zmodyfikowania, tak by zrealizować cele zajęć.

można skorzystać, planując prowadzenie zajęć z języka obcego. W fazie zajęć zorientowanej na utrwalenie nowo wprowadzonych struktur leksykalnych i gramatycznych można wykorzystać można wybrane opowiadania z cyklu *short stories* wraz z zaprojektowanymi specjalnie do poszczególnych opowiadań zestawami ćwiczeń, umożliwiającymi utrwalenie poruszanego słownictwa. Ponadto dużą zaletą *short stories* proponowanych przez internetową stronę edukacyjną *British Council LearnEnglish Kids* jest możliwość osłuchania się ucznia z anglojęzycznymi wypowiedziami bohaterów opowiadań.

Docelowe zajęcia z języka obcego w ramach edukacji przez sport powinny zostać uprzednio starannie przemyślane i przygotowane, tak by podejmowane działania aktywizowały dziecko zarówno intelektualnie, jak i ruchowo. Przykładem takiego zadania może być połączenie aktywności fizycznej z nauką słownictwa nazw ubrań (*clothes*):

- dzieci pracują w kilkusobowych grupach, w których ustawiają się jedno za drugim. Na sygnał nauczyciela pierwsze dziecko podbiega do torby wypełnionej ubraniami, zakłada dwa wybrane elementy odzieży, po czym wraca do swojej grupy i opisuje w języku obcym kolejnemu dziecku swój ubiór: *I am wearing (a blue shirt, yellow socks itp.)*. Po poprawnej wypowiedzi dziecko zmierza na koniec kolejki i do zadania przystępuje następny uczeń.

Kolejnym przykładem edukacji językowej przez sport mogą być zajęcia na basenie szkolnym. W tym przypadku proponowane zadanie skupia się na zakresie słownictwa tematycznego dotyczącego zwierząt morskich (*sea animals*) oraz części ciała (*body parts*):

- dzieci pracują w grupach. Wykonują polecenia nauczyciela: *Clap your hands in the water; Move your left leg; Stamp your right feet; Run; Jump; Can you swim like a shark?; Can you swim like a snake?* Następnie biorą udział w wodnym wyścigu zgodnie z instrukcjami nauczyciela: *You can't move your legs; You can't move your arms; Swim like a fish; Swim like a seahorse; Swim like a dog itp.*

Edukacja językowa przez sport; zakorzeniona w naturalnej przestrzeni funkcjonowania dziecka oraz odpowiadająca jego codziennej aktywności psychoruchowej; bez wątplenia wspiera proces konstruowania wiedzy językowej. Przestrzeń pozaszkolna daje natomiast możliwości spotęgowania zaangażowania różnych zmysłów, takich jak słuch, wzrok, węch bądź dotyk, które w rzeczywistości prowadzą do multisensorycznego uczenia się, umożliwiając tym samym znacznie bogatszy odbiór bodźców napływających z otoczenia. Bogata w zróżnicowane elementy edukacyjne przestrzeń pozaszkolna nie tylko stanowi

znaczący i autentyczny kontekst nauczania języka obcego, ale odpowiada również potrzebom aktywności ruchowej dzieci wynikającej z ich stadium rozwojowego. Nauka w ramach edukacji poprzez sport wiąże się również ze wzmacnianiem motywacji dzieci, wzmacnia ich chęć eksploracji i poznawania otaczającej rzeczywistości, a także propaguje prowadzenie zdrowego i aktywnego trybu życia.

Bibliografia

- Grochowalska, M. (2009) *Rozwijanie umiejętności komunikacyjnych dziecka w wieku przedszkolnym*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UP.
- Iluk, J. (2002) *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?* Katowice: Wydawnictwo Gnome.
- Jaroni, E. (2004) *Wiedza nauczycieli przedszkoli i klas początkowych o procesie uczenia się*. W: W. Szlufik, T. Banaszkiwicz, A. Pękała *Współczesne wyzwania wobec edukacji elementarnej*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza.
- Jäder, M. (2010) *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*. Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Małewski, M. (2010) *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.
- Materniak, M. (2008) *Pedagogika Marii Montessori*. Częstochowa: Akademia im. Jana Długosza.
- Michalak, R. (2004) *Aktywizowanie ucznia w edukacji wczesnoszkolnej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Piaget, J. (1966) *Narodziny inteligencji dziecka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Piaget, J. (1995) *Psychogeneza wiedzy i jej znaczenie epistemologiczne*. W: M. Piattelli-Palmarini (oprac.) *Język i jego nabywanie: debata między Jeanem Piagetem i Noamem Chomskym*. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Schaffer, H. R. (2007) *Psychologia dziecka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Taraszkiewicz, M. (2003) *Jak uczyć lepiej?* Warszawa: Wydawnictwo CODN.

[Marta Borówka]

Studentka V roku studiów pedagogicznych na Uniwersytecie Gdańskim, absolwentka Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych na Uniwersytecie Gdańskim, lektorka języka obcego w prywatnej szkole językowej dla dzieci, członkini stowarzyszenia Polska Akademia Dzieci.